

Tarm Kirkegård laver 900 GRAVDÆKNINGER PÅ SYV UGER

Der er ingen efterårsferie til medarbejderne på Tarm Kirkegård. I kamp mod tiden gravdækker man hvert år 900 pladser inden første søndag i advent. Vi har besøgt den vestjyske kirkegård, der er berømt for julerelaterede skulpturer af klippegrønt.

≡ Peter Ryhmer

På Tarm Kirkegård i det vestjyske er der travl aktivitet. Med over 900 grave, der på traditionel vis skal dækkes og pyntes med gran, har kirkegårdens gartnere siden efterårsferienens start knoklet for at komme i mål inden første søndag i advent. Og de skal nok nå det. Igen, fortæller kirkegårdsleder for gartnerne, Daniel Kronborg, da Nåledrys besøger ham i uge 42.

I Danmark er der cirka 2.100 kirkegårde. Traditionen med at dække gravsteder med gran kan dateres tilbage til begyndelsen af 1900-tallet. Her tjente det et rent praktisk formål, da gran skærmede den sarte gravstedsbevoksning mod vinterkulden. I løbet af 1930'erne overgik grandækning til

hovedsageligt at være en pynteting og en måde at beskæftige gartnerne på i vintermånederne.

I gamle dage brugte man primært rød- og hvidgran til grandækningen, men mindre drys, bedre dækkeevne og deraf bedre økonomi fik de fleste til at skifte til en blanding af det matte sølvblå nobilisgran og den flotte grønne nordmannsgran.

- Ved at bruge nordmannsgran og nobilis har vi mulighed for at udnytte kontrasten mellem det grønne og det blå, fortæller Daniel Kronborg.

Gravdækning foregår fra midt i oktober til primo december og afryddes normalt i marts.

Fyr opsættes stående på begge sider af gravstenen.

Klippegrønt i lange baner

Daniel Kronborg og hans team er ansvarlig for Tarm Kirke og landsbykirkerne i Hoven, Egvad, Sdr. Vium og Hemmet.

- Det meste af vores arbejde foregår udenfor på kirkegårde, men vi er da også lidt indenfor med juledekorationer, kransbinding til gravstederne og opstilling af juletræer. Og så klipper vi hækken og river gårdspladsen på tre præstegårde.

- På et urnegravsted bruger vi ca. fem kg klippegrønt, mens vi bruger ca. 15 kg grønt på et gravsted med dobbelt kisteplads fordelt med fem kg fyr, fem kg nordmann og fem kg nobilis. Og den dobbelte kirkeplads er antalsmæssigt stadig den type gravplads, som vi har flest af her i Tarm.

Forbruget af blandt andet cypres, kristtorn og buksbom er meget lille, så det hentes direkte på kirkegården, når der

Valtec Skov

Ekspert i VALTRA-traktorer og redskaber til skovbruget

Spørg os før du køber skovtraktorer, grenknusere, flissæt, skovvogne, kraner og andre redskaber til skovbruget - det betaler sig!

Vi har altid brugte skovtraktorer på lager eller på vej ind, så ring til os, når du mangler en ekstra traktor.
Vi er her før at hjælpe!

Valtec Gravens Bramdrupvej 33 6040 Egtved Tlf. 75 55 42 66	Valtec Skanderborg Låsbyvej 5-7 8660 Skanderborg Tlf. 86 52 11 33	Valtec Varde Navervej 8 6800 Varde Tlf. 75 22 14 88
--	---	---

laves dekorationer. Dekorationerne indgår som en del af grandækningen på hvert gravsted.

Ifølge Daniel Kronborg er fordelingen mellem forbruget af nordmannsgran og nobilis cirka 50/50. Når gartnerne er færdige med et gravsted, er der for det meste mere "spild" på nobilis, da der typisk er en lidt kraftig pind og enkelte spidser tilbage. På nordmannsgran bruges det hele, i det gartnerne lægger afklip ind under for at give lidt højde på grandækningen.

- Den store udgift til grandækning ligger ikke på forbruget af materialer, men derimod på lønomkostningerne. Grandækning tager tid, også fordi vi gerne vil lave hvert gravsted forskelligt. Og der kan sagtens være en dobbelt kisteplads, hvor vi bruger 12 kg nordmannsgran og fire kg nobilis. Fordelingen svinger meget fra plads til plads, siger Daniel Kronborg.

På Tarm Kirkegård og de fire landsbykirker bruges årligt 4,5 tons fyr, hvoraf langt det meste opsættes stående på begge sider af gravstenene. Forbruget af nordmannsgran og nobilis er cirka ni tons, hvilket bringer det samlede årlige forbrug af klippegrønt op på ca. 13,5 tons.

Nordmannsgran uden nåle

De seneste år er gennemsnitstemperaturen i Danmark steget, hvilket man også mærker på Tarm Kirkegård. Det milde vejr betyder nemlig, at nordmannsgran kan tabe nålene

ude på gravstederne, hvis det stadig er for lunt i vejret. Og her er der vel at mærke tale om friskklippet gran som er leveret maksimalt to dage inden brug.

- Jeg ved godt, at vi starter tidligt, primært i uge 42, og at vi måske burde vente, indtil det blev lidt koldere. Men vi skal altså dække 900 gravpladser inden første søndag i advent, så vi er nødt til at opsætte fyr allerede i uge 41, ellers kan vi ikke nå det.

På Tarm Kirkegård bruger man i gennemsnit en god time på at dække en grav inkluderet forberedelse, tilklipping, pålægning og finish.

Alt klippegrønt købes af kirkegårdens normale leverandør, som er en producentgrossist i Hoven. Daniel Kronborg understreger det vigtige i, at den leverede klippegrønt er af høj kvalitet, ellers skal gartnerne bruge ekstra tid på grandækningen. Det er også vigtigt, at nobilis har den flotte sølvblå farve, så kontrasten til nordmannsgran er tydelig.

Ny metode

Tidligere har gartnerne lagt grandækningen direkte på gravstederne. Men en ændring i arbejdsmiljølovgivningen betyder, at de nu maksimalt må ligge på knæ to timer om dagen. Derfor har nogle været kreative og opfundet en ny metode til grandækning. Slisker/net er det nye. På den kan grangrenene lægges op i et dækkende lag.

Rundt om klippegrønt

Nobilis: I Danmark udgør nobilis 75-85% af den årligt producerede samlede mængde. Nobilis bliver anvendt til alt lige fra kranser, håndbuketter og dekorationer til enkeltgrene på væggen.

Nordmannsgran: Nordmannsgran er den næstmest udbredte art til klippegrønt. Den bliver brugt til mange af de samme ting som nobilis, men da den er mindre nålefast, benyttes den primært udendørs til dekorationer, kranser og håndbuketter, hvor den finder størst anvendelse. Herhjemme er nordmannsgran desuden ofte brugt til gravdækning på vores kirkegårde.

Cypres: Cypres findes i flere varianter, hvor de tre mest almindelige er grøn-, gul- og blå cypres. Specielt grøn cypres har været produceret i Danmark gennem de seneste mange år. Desværre er den danske produktion blevet mindre i takt med øget konkurrence fra bl.a. Sydeuropa, og det har sænket markedsprisen.

Eksport: Danmark er det land i Europa, der har den største produktion. Hvert år producerer vi 35.000 tons nobilis og nordmannsgran plus 5.000 tons andre arter. 90% eksporteres til udlandet – især til Tyskland, men også til England, Frankrig, Holland, Norge og Sverige. 10% bruger vi selv.

Besøgstallet boomer, og Facebook brugere i det meste af Europa spærrer øjnene op, når Tarm Kirkegård laver julerelaterede events af nordmannsgran og nobilis.

Når slisken er fyldt, har gartneren en stribe grandækning klar til brug, som kan skubbes direkte af på gravstedet. På den måde kan gartnerne forberede grandækningen på et bord og derved undgå at skulle arbejde hele dagen på knæ for at få dækket gravene.

- Slisker og net er en god løsning. Det er godt for kroppen og rart at kunne arbejde indenfor i læ for vintervejret.

Vestjysk verdensklasse

Grandækning er mange steder blevet et tilløbsstykke i december, og den moderne grandækning kommer i mange afskygninger. På Tarm Kirkegård laver gartnerne i dag både tredimensionelle julehjerter, kræmmerhuse og engle – og det har man gjort de sidste seks år.

Det har siden udviklet sig til lidt af et tilløbsstykke. Med en kreativitet et godt stykke ud over det sædvanlige har Daniel og hans team på valgte steder rundt om på kirkegården skabt store flotte skulpturer af gran, hvis kunstneriske udtryk har fået Facebook brugere i det meste af Europa til at spærre øjnene op.

- Efter den traditionelle grandækning sidder vi efterfølgende i frokoststuen og taler om, hvilket tema og hvordan vi kan lave skulpturerne den her gang. Der laves først et skelet i træ, og

så bygger vi det op med et hønsenet udenpå. På den måde får vi et færdigt skelet, som vi kan binde granen på.

De smukke skulpturer trækker mennesker til kirkegården fra nær og fjern, og særligt i december månedens weekender er parkeringspladsen fyldt helt op med biler.

Naturmaterialer

Netværket Grøn Kirke, der hører under Danske Kirkers Råd, ønsker at inspirere og motivere kirker, kirkegårde og kirkelige organisationer til at tage et medansvar for de klima- og miljøudfordringer verden står overfor (se artikel på side 10).

- Grøn Kirke er et fint initiativ, men jeg synes ikke, at vi skal gøre gran til en klimabelastende vare. I stedet bør man anerkende, at vi arbejder med naturmaterialer, som vi får fra lokale producenter. Vi bruger gran til grandækning, men vi bruger også gran til kompost og afdækning mellem træerne, så jeg synes, at man skal rette skytset et andet sted hen.

Fra kiste til urne

De kommende år står danske kirkegårde overfor flere udfordringer. En af udfordringerne er at dække de behov og ønsker til nye gravstedsformer, som eksisterer allerede

Stadigt flere vælger en sten i græsplænen uden brug af klippegrønt. Derfor arbejder man med en løsning, hvor der snoes to kg gran omkring en rustfri jernramme.

i dag. En anden udfordring er, hvordan den plads, der gradvist bliver i overskud på kirkegårdene, anvendes mest hensigtsmæssigt og respektfuldt i forhold kirkegårdens primære rolle som begravelsesplads.

Som stort set alle andre kirkegårde i Danmark oplever man også på Tarm Kirkegård en forskydning mellem den traditionelle kistegravplads og den noget mindre urneplads. Af samme grund har man omlagt kistegravpladser til urnepladser for at imødekomme den stærkt stigende efterspørgsel.

- Storbytrenden fra kisteplads til urne er også kommet til Vestjylland. Samtidig blev familier tidligere begravet her i generationer, men den øgede mobilitet i samfundet har gjort, at familiegravstederne er på vej ud. Ofte bor familien langt væk og har ikke tid til at komme forbi gravstedet.

I dag vælger fire ud af fem at blive bisat i en urne, men man skal ikke længere tilbage end 1970'erne, før det mest normale var at blive kistebegravet.

- Med de forskydninger vil forbruget af klippegrønt i fremtiden blive nedadgående. De traditionelle gravsteder bliver færre og mindre. Samtidig vælger flere et gravsted, hvor man ikke kan få gravdækning, f.eks. en fællesgrav eller en sten i en græsplæne.

Forandringerne på Tarm Kirkegård er ifølge Daniel Kronborg

et godt eksempel på det kirkegårdsmiljø, som mennesker i dag efterspørger. Omlægningen giver kirkegården et mere parkagtigt præg med små gravsteder, der ikke kræver helt så meget af de pårørende.

Antallet af døde i Danmark ligger nogenlunde konstant i underkanten af 60.000 om året, og der er kun sket en svag stigning i antallet af mennesker, som helt fravælger den kirkelige begravelse. 📌

FAKTA

Tarm Kirkegård

Kirkegade 23, 6880 Tarm

Tlf. 51292318

Mail: tarmkirkegaard@mail.dk

Web: tampastorat.dk/

- ▲ Kirken er bygget i 1912.
- ▲ Kirkegårdsleder Daniel Kronborg, 48 år. Uddannet produktionsgartner.
- ▲ Kirkegårdsteamet har omregnet seks fuldtidsansatte medarbejdere.